

Zápis ze semináře:**Výměna zkušeností realizátorů projektů OP VK
(předškolní vzdělávání)****26. října 2011, MŠMT, Karmelitská 7, Praha 1**

Všechny účastníky semináře přivítala vedoucí Oddělení věcného řízení OP VK Mgr. Kateřina Bučková. Účastníci byli informováni, že se jedná o pilotní seminář z plánovaného cyklu seminářů „Výměna zkušeností s realizací projektů OP VK“. Hlavním cílem seminářů není kontrola projektů, ale především poskytnutí prostoru realizátorům projektů pro představení a vzájemné sdílení zkušeností, které získali při realizaci svých projektů.

První seminář byl zaměřen na téma předškolní vzdělávání. Předškolní vzdělávání bylo podpořeno v rámci OP 1.2 – Rovné příležitosti dětí a žáků, včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Přičemž na semináři budou prezentovány projekty z výzev č. 8 a 14.

Celý seminář moderoval gestor za OP 1.2 Mgr. Petr Nečina.

V první části semináře byly představeny projekty, které se z různých úhlů pohledu zabývají předškolním vzděláváním. Představené projekty se zaměřily např. na začleňování dětí do předškolního vzdělávání, přípravné třídy, učitele mateřských škol apod.

Druhá část semináře byla věnována diskusi nad dalším vývojem a současnou situací předškolního vzdělávání a jeho podpoře v rámci OP VK

❖ PŘEDSTAVENÍ REALIZOVANÝCH PROJEKTŮ¹**1. Předškolním vzděláváním k úspěšnějšímu životu, Mgr. Petra Klingerová, Člověk v tísni**

Projekt je zaměřen na vzdělávání dětí předškolního věku, které vyrůstají v podmínkách sociálního vyloučení v několika regionech ČR. Tyto děti se obvykle neúčastní předškolní přípravy v MŠ, neboť jim v tom brání četné socio-kulturní bariéry a fyzická nedostupnost mainstreamových MŠ. Pokud do mateřských škol docházejí, často se setkávají s bezradností pedagogů, kteří nejsou na vzdělávání těchto dětí připraveni a nemají k tomu ani dostatečnou metodickou podporu. Při vstupu na základní školu pak tyto děti selhávají. Projekt nabízí

¹ Pozn. na základě souhlasu prezentujících jsou všechny prezentace na vyžádání dostupné

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nízkoprahovou alternativu k institucionalizované předškolní přípravě, která se zaměří nejen na vzdělávání dětí, ale i na rozvoj kompetencí rodičů v oblasti vzdělávání dítěte. Pedagogům mateřských škol potom projekt nabízí konkrétní nástroje, jak pracovat se sociálně vyloučenými dětmi. Odpovědným institucím projekt navrhuje systémová řešení, která povedou ke zvýšení počtu sociálně znevýhodněných dětí, které absolvují předškolní vzdělávání.

Projekt se zaměřil na 4 hlavní aktivity:

- **Předškolní kluby:** cílovou skupinou jsou děti předškolního věku, které vyrůstají v podmínkách sociálního vyloučení a nenavštěvují institucionalizované mateřské školy. Kluby fungují 3 dny v týdnu na 3 hodiny denně – nastaveno dle mezinárodních výzkumů – minimální počet hodin, které by měly být pro děti přínosné. Jedná se o strukturované vzdělávání, které vedou kvalifikovaní pedagogové. Výuka je realizována v jedné výukové skupině. Z počátku řešena otázka, jak bude možné realizovat výuku v jedné skupině, kde jsou různě staré děti? Z realizace vyplynulo, že jelikož se jedná zejm. o děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, mezi dětmi existují jen malé rozdíly.
Pořádány také exkurze do běžných mateřských škol. Po roce fungování mohlo 15 – 20% dětí přestoupit do běžných mateřských škol.
- **Kluby matek:** cílovou skupinou jsou matky žijící v podmínkách sociálního vyloučení, které potřebují podporu při výchově a vzdělávání svých dětí.
Bylo nezbytné zapojit do procesu vzdělávání nejen děti, ale i jejich rodiče. Z počátku problém s přístupem rodičů, postupně ale šíření pozitivních referencí, přetlak zájemců, což vedlo ke změně pravidel. Do školy jsou přijímáni ti, kteří jsou schopni dodržovat několik základních pravidel např. potřeba dodržovat pravidelnou docházku, případně se omlouvat, nošení pomůcek, dodržovat režim – učí se nejen děti, ale i rodiče.
Jedná se o ženské skupiny, které fungují paralelně se školkou, podpora matek, tak aby podporovaly své děti ve vzdělávání. Na začátku však bylo nutné nejprve vyřešit zásadní problém, že většina rodin byla v tak v těžké životní situaci, že nechtěly řešit vzdělání svých dětí. Bylo tak nutné zapojit terénní pracovníky, aby rodinám pomohli vyřešit základní existenční otázky. Po vyřešení těchto problémů již byl zájem rodin (matek) o vzdělávání dětí. V průběhu realizace se však postupně vytvořily úzké uzavřené skupinky 5-6 matek, které obtížně přijímají nové členy. Řešením se ukázala snaha chodit mezi matky znovu do terénu.
- **Vzdělávání pedagogů mateřských škol:** cílová skupina: pedagogové MŠ, pedagogové přípravných ročníků ZŠ, studenti oboru preprimární pedagogiky.
Vzdělávání pedagogů MŠ – potřeba zlomit přesvědčení mnoha pedagogů, že tyto děti do „klasické školky“ neprijdou, potřeba přesvědčit, že po několika týdnech se dítě zlepší.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obecně je však problém, že ZŠ a MŠ nejsou dostatečně podpořeny v tom, aby mohly vzdělávat znevýhodněné děti.

Zavedení zahraniční metody Grunnlaget – proškolení předškolních pedagogů – kufřík plný pomůcek, dítě se učí poznávat základní pojmy a souvislosti – pomáhá odhalit mezery, zkracuje se doba učení dětí se slepou skvrnou ve vývoji. V plánu je školit tuto metodu i dále např. učitele ze základních škol. V současné době už probíhají ukázkové semináře.

- **Expertní skupina:** cílovou skupinou jsou profesionálové působící v oblasti předškolního vzdělávání – pedagogové, poradenští pracovníci, a další, Lokální a regionální „decision makeři“ v oblasti vzdělávání, zástupci jednotlivých resortů MŠMT, MPSV.

Otázky k projektu:

- *Jak je realizován nábor dětí do předškolních klubů?*

Organizace Člověk v tísni má výhodu, že v daných lokalitách působí už dlouho, klienti tak organizaci a pracovníky dobře znají a mají k nim důvěru. Pokud se jedná o novou lokalitu, ze zkušenosti vyplynulo, že letáky a „reklamní“ kampaně nepomáhají, nutné chodit do terénu zvonit na domácnosti, využití přirozených informátorů v lokalitě.

- *Kolik dětí je v jedné výukové skupině?*

V jedné výukové skupině je maximálně 12 dětí, zpravidla se schází cca 8 dětí. Na jednu výukovou skupinu je 1 učitel, nepravidelně dochází asistentka.

- *Jaký byl přístup a morálka rodičů?*

Z počátku problém, že přihlášené děti s rodiči nechodili, ale postupně si navykli, zafungovala také konkurence - velký zájem o školku, pokud nemohou přijít, je nutná omluva, jinak je možnost nahradit jinými rodinami, matky se pak snaží. Ukázala se také nutnost navštěvovat rodiny v terénu. Nejedná se pouze o kontrolu, zda dané úkoly a činnosti rodiče s dětmi plní, ale zároveň je často potřeba aktivitu znovu vysvětlit. Se skupinou se dá pracovat, ale je nutné nastavit přesné hranice a pravidla ve spojení s citlivým přístupem.

- *Pokud je předškolní klub zařízením, které pracuje s dětmi, jaké jsou požadavky a nároky na hygienické podmínky klubů?*

Z pohledu zákona nízkoprahové zařízení – děti ve školce nejí a nespí + souhlas rodičů – není nutné splňovat hygienické podmínky pro školky ze zákona. Náklady na realizaci a provoz jsou tak poměrně velmi nízké.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2. Společně to dokážeme, Doc. PhDr. Renata Šikulová, Ph.D. a Doc. PaedDr. Ivana Brtnová Čepičková, Ph.D., UJEP

Projekt je zaměřen na podporu školní úspěšnosti dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí na samém začátku školní docházky a umožní jim vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu. V rámci projektu jsou na základě zjištěných potřeb cílové skupiny dětí i učitelů vytvořeny metodické materiály (pro děti i učitele) pro práci v přípravné třídě.

Projekt byl zaměřen na 4 klíčové aktivity:

- KA 01 – Motivace škol a zapojení do projektu: zaměřeno na školy s přípravnou třídou, největší zájem z Ústeckého kraje, problém v Královéhradeckém kraji, který přípravné třídy neotvíral.
- KA 02 – Podpora škol a učitelů zapojených do projektu: realizace kurzu, analýza vzdělávacích potřeb, příprava studijních materiálů pro pedagogy, průzkum mezi pedagogy, na které oblasti se zaměřit. Zájem především o sociální dovednosti. Během průzkumu se objevil rozpor nad otázkou povědomí učitelů o prostředí znevýhodněných žáků. Zatímco většina učitelů je přesvědčena, že rodinné prostředí a zázemí žáků znají, z průzkumů vyplynulo, že povědomí pedagogů o této problematice je nízké a tuto skutečnost si pedagogové nedostatečně uvědomují.
- KA 03 - Podpora dětí a jejich rozvoje: provedena analýza nejčastějších obtíží a těžkostí, které dětem ze sociokulturně znevýhodněného prostředí brání v úspěšném zahájení školní docházky. Následná podpora kognitivního, sociálně emočního a konativního rozvoje dětí v přípravných třídách realizovaná prostřednictvím učitelů, kteří prošli vzděláváním v rámci projektu.
- KA 04 - Tvorba učebních materiálů pro děti a metodiky pro učitele: ukázala se potřeba zásobit přípravné třídy pomůckami pro učitele a děti v přípravných třídách. Pomůcky byly jak nově vytvářené, tak i zakoupené.
- Upozornění na konferenci „*Předškolní vzdělávání v pedagogických, psychologických a sociálních souvislostech*“, která se uskuteční v Ústí nad Labem 10. - 11. listopadu 2011. Konference se zaměří na průběh realizace projektu zaměřeného na děti a učitele přípravných tříd a prezentování některých zjištěných skutečností vztahující se k přípravě dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí na školní vzdělávání. Dále zaměřeno na přípravné vzdělávání budoucích učitelů MŠ i jejich připravenost pro praxi z pohledu měnících se podmínek ve společnosti, otázky spojené s přípravou dítěte na vstup do povinného vzdělávání.
- Materiály a informace k projektu na: www.spolecnetodokazeme.cz

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Otázky k projektu:

- *Jsou materiály vytvořené k projektům veřejně dostupné?*

Podmínka možnosti publikovat materiály pro trh až za 5 let od ukončení projektu není absolutní. Materiály je možné distribuovat (prodávat) i dříve, ale za cenu nákladů (není možné mít z prodeje zisk). Je tedy na zvážení autorů, zda dají materiály k dispozici i dříve.

- *Kteří učitelé byli do projektu vybíráni a jaká byla jejich motivace?*

Projekt byl zaměřen na přípravné třídy při ZŠ, v době předkládání žádosti nebyly MŠ podporovány. Práce hlavně s vnitřní motivací učitelů – velký zájem o jakýkoliv kurz. S motivací tedy problém nebyl, někdy však vedení školy nemá možnost kvůli organizačním limitům pedagogů uvolňovat.

- *Jaká je vybavenost případných tříd pomůckami?*

Přípravné třídy jsou zpravidla velmi špatně vybavené materiály pro přípravné třídy, spíše materiály pro běžnou ZŠ – např. pomůcky pro 1. třídu, ale ne speciální pomůcky přímo pro tuto skupinu dětí. Pomůcky dodané do tříd v rámci projektu tak byly velmi nadšeně přijímány.

3. Do školy včas bez odkladu školní docházky, PhDr. Zdenka Baranniková, Mgr. Eva Kapicová, Vzdělávací centrum Podkrušnohoří

Hlavními cíli projektu jsou: včasná systematická práce s předškol. dětmi ohroženými školní nezralostí a SPUCH již v mateřských školách a přípravných ročnících, zpracování uceleného předškolního programu, který by mohli využívat učitelé v MŠ a přípravných ročnících, vzdělávání pedagogických pracovníků z MŠ a přípravných ročníků v oblastech školní zralosti, SPUCH a ŽP a založení klubu pro rodiče – systematická práce s rodiči, zapojení do programu, zvyšování informovanosti atd.

- Osloveny všechny školy v příslušných okresech, záleželo také na rozhodnutí rodičů, zda mají zájem se do projektu zapojit. Problém, že někteří rodiče se do kurzu přihlásili a pak účast odmítli – nutné shánět náhradu.
- Práce s pedagogy: velký zájem, ochota učitelů se vzdělávat, metoda použití lidových písniček – v souvislosti s tématem, ročním obdobím, na základě písničky příprava lekcí – 25 písniček – každá na 2 lekce, celkem 50 lekcí. Na tvorbě materiálů se podílejí hlavně učitelé, děti reagují velmi dobře. Jedna lekce 35 – 45 minut, lekci se věnují cca 2x v týdnu. Pozitivní hodnocení aktivit a efektu aktivit na děti také rodiči.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Negativní zkušenosti v rámci realizace projektu: problémy se zálohovými platbami, velká zpoždění. Realizátoři tak byli nuceni vzít si i půjčku. Projekt bude končit a zatím proplaceno 49 % dotace, předání dotazu na ombudsmana a ministra školství. Negativní zkušenosti s problematikou financí pak odrazuje od dalšího pokračování práce.

Otázky k projektu:

- *Kdo vybíral děti, které se účastní aktivit?*

Děti vybíraly paní učitelky, předběžně domluvily spolupráci s rodiči. Učitelky byly předem instruovány, podle jakých kritérií mají děti vybírat..

- *V čem spočívá použitá metoda Biofeedback?*

Zjednodušeně se jedná o terapii pomocí jednoduchých počítačových her. Při hře, kterou dítě hraje, je sledována mozková aktivita. Mozek se učí správně fungovat, lepší koncentrace, grafomotorika, zlepšení hyperaktivity. Mohou se účastnit i mentálně postižené děti, zlepšuje se soustředěnost. Čím dítě nastoupí dříve na terapii, tím je účinek lepší.

4. Přátelská školka Bc. Pavlína Houdková, Alfa Human Service

Projekt je zaměřen na posílení sociálních a komunikačních kompetencí a dovedností triády pedagog-dítě se speciálními vzdělávacími potřebami - rodič se zaměřením na inkluzivní vzdělávání.

Hlavní cíle projektu jsou zaměřeny na definování rozvojových potřeb pracovníků MŠ a poskytnutí vzdělávacích programů a aktivizačních činností se zaměřením na podporu inkluzivních procesů. V rámci projektu je zaměřeno na následující oblasti: zlepšení úrovně odborného vzdělávání pedagogů MŠ prostřednictvím akreditovaných kurzů, zajištění výměny osobních zkušeností pedagogů, ukázky interaktivní práce s dětmi s důrazem na jejich individuální potřeby, podpora a vzdělávání rodičů dětí v MŠ, vytváření interaktivní sítě spolupráce v daném regionu, vytváření podkladů pro standardizaci práce MŠ.

- Zaměřeno na pedagogy, vedení školek, děti i rodiče
- V průběhu realizace se ukázalo, že zájem o účast je spíše ze školek z menších obcí
- Práce s pedagogy: Zaměřeno na dovednosti pedagogů přispívající k inkluzi, z počátku velmi obtížné vysvětlit potřebnost. Osvědčila se pozitivní zkušenost jednotlivých

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

účastníků a šíření informací dál, na základě toho se do projektu zapojily i další mateřské školy.

- V projektu stanoveny základní vzdělávací okruhy, na které se projekt zaměří, konkrétní aktivity byly potom specifikované na základě provedeného průzkumu o aktuálních a potřebných tématech přímo u učitelů ze zapojených mateřských škol. Po vyplnění dotazníku ještě následoval pohovor přímo s učitelkami. Výstupy z dotazníků nemělo vedení školek k dispozici (snaha na odbourání bariér např. při problémech v komunikaci s vedením, mezi pedagogy apod.)
- Modul A: Prevence syndromu vyhoření – potřebnost kvůli pocitu nedocení učitelů, snaha pedagogy podpořit, kurz zaměřen na to, jak se motivovat do další práce. Vytvořen speciální modul pro vedení školek. Komunikace a práce v týmu – zejm. problémy s komunikací v rámci ženského kolektivu, proces komunikace a překážky ve vedení dialogů – zaměřeno na komunikaci obecně, na komunikaci s lidmi z „jiného prostředí“, vnitřní dialog
Modul B – mohou vstoupit i pedagogové z nezapojených škol – registrace viz webové stránky
Modul C – pouze pro zařazené MŠ- navazuje na A a B – zaměřeno na učení v pracovním procesu
Docházka na vzdělávání přes 98%
- Herní program – realizován v každé MŠ, zaměřen na inkluzivní prostředí, program připraven na míru každé školce
- Program pro rodiče a děti – MŠ na výběr, jakou formou bude realizováno, zájem hlavně o přednášky pro rodiče – hranice a rituály ve výchově

Otázky k projektu:

- *Z naší realizace nemáme dobré zkušenosti s e-learningem: MŠ jsou počítači špatně vybavené. Jaké máte zkušenosti s e – learningem z Vašeho projektu?*

Situace ve vybavení MŠ se zlepšila, učitelé e-learning uvítali, lepší plánování času. E-learning zaměřen na multikulturní výchovu v MŠ, úvod do rodinného práva, teorie attachmentu = témata, která není nezbytně nutná sdílet.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5. Šance pro vaše dítě, Mgr. Kamila Randáková, Společnost Montessori

Projekt zaměřen na zavedení metod pedagogiky Montessori do předškolního vzdělávání. Zaměřeno na děti se specifickými vzdělávacími potřebami – od dětí s odloženou docházkou, přes děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, zdravotními problémy atd. Program má být zaměřen na individuální potřeby každého dítěte. Dále zaměřeno také na rodiče a pedagogy.

- Vybráno 8 pilotních center, v rámci kterých budou realizovány 3 cykly -1x týdně, 1,5 hodiny, 5 měsíců. Centra různé velikosti, z různých krajů, různě zaměřená.
- Důležitá podmínka: dítě se může účastnit programu pouze tehdy, když se účastní i rodič.
- Práce také s romskou komunitou
- Nedařila se komunikace s pedagogicko – psychologickými poradnami
- Upozornění na **Seminář o vzdělávacím programu „Šance pro vaše dítě“**, který se uskuteční 19.11.2011.
- Stránky projektu: <http://www.sance-montessori.cz/>

Otázky k projektu:

- *Jaké děti navštěvovaly program?*

Program navštěvovaly i děti, které do školky normálně nechodí, podmínkou byla i účast rodičů.

- *Bylo období a čas pro (1x týdně, 1,5 hodiny, 5 měsíců) práci s dětmi dostatečný?*

Bylo třeba nastavit program tak, aby ho zároveň mohli navštěvovat i rodiče, proto byl čas omezený. Rodiče však mají náměty také pro domácí práci.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

❖ **DISKUSNÍ BLOK NA TÉMA PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ a OP VK**

- *Financování předškolního vzdělávání - Problémy s proplácením záloh ze strany MŠMT*
 - Realizátoři upozorňují na přísné nastavení podmínek dokládání výstupů pro realizátory a na vznikající zpoždění s proplácením zálohových plateb ze strany MŠMT.
 - Všem přítomným byla vysvětlena problematika proplácení zálohových plateb ze strany MŠMT. Vysvětleny byly příčiny situace a zároveň všechny kroky, které byly podniknuté k nápravě.
- *Jaký je prostor pro alternativní metody v systému předškolního vzdělávání? Uveden příklad „lesních školek“ – školky, kde děti tráví velkou část času ve volné přírodě, ale rámec je vytvořen rámcovým vzdělávacím programem.*
 - Výborný nápad, děti mnohem zdravější, pozitivní dopady na imunitní systém. Problém, že obce ani stát však nepodporují alternativy. Prostor pro soukromou sféru, ale MŠ jsou pak drahé a pro velkou část rodin nedostupné. Alternativní projekt, který představila organizace Člověk v tísni je příkladem projektu, který lze realizovat i s menšími náklady. Stát a obce by takové alternativy měly podporovat, zatím se tak ale neděje.
 - Sporné vůbec nazývat určité aktivity alternativami. Jde o přístup k dítěti a organizaci dne. Proč je tedy tento princip brán jako alternativní? Za alternativní je bráno všechno, co nesplňuje hygienické normy. Proč jsou nutná striktní pravidla na hygienu a další nezbytná zařízení, která jsou často velmi nákladná? Dnes už se učí jinak, větší volnost v koncepci hodin. Je stále nutné dodržovat tato striktní pravidla?
- *Pokud bychom definovali hlavní problémy českého předškolního vzdělávání, jedním z nich by byl určitě nedostatek míst ve školkách. Zároveň je tu však potřeba připravovat na vzdělávání také sociálně znevýhodněné děti – malý zájem x ochota a připravenost školských zařízení tyto děti přijímat. Jak se na situaci díváte vy?*
 - Nedostatek míst vede k vyčleňování ze vzdělávání těchto dětí. Řešením by bylo, aby stát, obce podporovaly i jiné alternativy vzdělávání.
 - Problém u klasických MŠ se začleněním dětí s problémy. Jednak kvůli složitému systému nastavení, tak i personálnímu poddimenzování počtu pedagogických pracovníků. Neochota učitelů akceptovat dítě i s asistentem. Učitelé mají obavu, že jim někdo bude koukat pod ruce. Dítě s jakýmkoliv problémem je automaticky posíláno do speciálních školek, i když by bylo vhodnější integrovat ho do klasické školky a do speciálních školek

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

posílat pouze děti s „velkými“ problémy, které nejsou schopné režim klasických školek zvládat.

- *Zákon neříká, pokud má dítě roční odklad školní docházky, že by se s ním mělo povinně pracovat. Jedná se o mezeru v zákoně? Mělo by to být zavedeno?*
 - Vychází z nastavení rodičovské dovolené na 3 roky. V jiných zemích je rodičovská dovolená kratší.
 - Prozatím není možné, aby byla v ČR zavedena povinná předškolní docházka, především kvůli nízké kapacitě školek. V mnoha zemích je zavedena povinná předškolní docházka. Není nutné chodit přímo do konkrétní instituce, možnost nastavit okruh činností, které by dítě v předškolním věku mělo absolvovat.
 - Zavedení povinné docházky by přineslo řadu problémů. Není možné paušálně zavést pro všechny.
- *Má se předškolní vzdělávání důsledně snažit začleňovat znevýhodněné děti do systému? Nebo se má modifikovat stávající systém speciálních škol?*
 - Není snadné určit jeden model. Je potřeba zachovat možnost volby.
 - Rodiče sice mají možnost volby, ale tato možnost je definována jen v zákoně. Záleží na škole, zda k tomu má podmínky, pokud je nemají, nemusejí školy děti přijmout. Jsou děti, které kvůli svému handicapu nemohou být začleněny do normální třídy.
 - Upozornění: od 1. 9. 2011 platí novelizace vyhlášky 73/2005 Sb., ta už neobsahuje ustanovení, dle kterého bylo možné individuální integraci odmítnout z důvodu nevhodných podmínek školy
 - Pokud budou fungovat oba proudy, je riziko, že speciální proud „nasaje více“ dětí s problémy. Ze zahraničních zkušeností ze severovýchodních zemí: reforma vzdělávání proběhla před cca 30 lety, obavy z pocitu méněcennosti dětí s problémy při začlenění do „klasických škol“ se nenaplnily. Pouze část škol byla ponechána pro děti s „velkými“ problémy. Systém funguje. Země patří v mezinárodním srovnání k nejlepším.
 - Změna zákona o zařazování dětí do praktických škol. Určeno výškou IQ.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- *Na základě vašich zkušeností s realizací projektu. Udělali byste něco jinak, co hodnotíte kladně, plány do budoucna?*
- **Alfa Human Service:** Jiné nastavení indikátorů z hlediska počtu. Ukázalo se, že zájem o vzdělávání mají spíše malé školky. V indikátorech ale původně počítáno se zapojením větších školek. Nejlepší zkušenost: zapojení cílové skupiny do tvorby témat.
- **Člověk v tísni:** Do projektu už by znovu nenapsali činnost expertní skupiny. Do budoucna potřebné zaměřit se spíše na obce, přesvědčit je, že mají možnost vzdělávání ovlivnit.
- **VC Podkrušnohoří:** snaha zlepšit kvalitu výstupů po vizuální stránce, aby byly materiály více atraktivní pro rodiče. Větší apel na rodiče a jejich dohled a zodpovědnost nad přípravou dětí na školu. Projekt na osvětu práce rodičů s dětmi – důležité preventivní opatření.
- **Společnost Montessori:** V projektu nastaven malý finanční limit na speciálního pedagoga a psychologa. Po skončení programu v rámci projektu, zatím není připraveno pokračování aktivit. Je škoda nepokračovat v práci, když už se rodiče naučili pracovat s dětmi. Více času a financí na práci s lidmi a přípravu dalšího vzdělávání na aktivity, u kterých sami účastníci cítí, že v nich mají rezervy. Více vzdělávání pedagogů i rodičů. Problém s velkým rozptylem center, ve kterých je program realizován. Problém velké vzdálenosti.